

Το νέο
Πρόγραμμα
Σπουδών
για το πεδίο
«Κοινωνικές
Επιστήμες»
στο Γυμνάσιο
**Οδηγός για τον
Εκπαιδευτικό**

Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Το παρόν έργο έχει παραχθεί από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στο πλαίσιο υλοποίησης της Πράξης «*ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο πρόγραμμα σπουδών, στους Άξονες Προτεραιότητας 1,2,3, -Οριζόντια Πράξη*», με κωδικό MIS 295450 και ειδικότερα στο πλαίσιο του Υποέργου 1: «*Εκπόνηση Προγραμμάτων Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και οδηγών για τον εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών Προσεγγίσεων*».

Επιστημονικό Πεδίο: **ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ - ΙΣΤΟΡΙΑ**

Διδακτικό Μαθησιακό Αντικείμενο/Τάξη/επίπεδο εκπαίδευσης: **ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ / ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

Περιεχόμενα

ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ	4
Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΠΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΤΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	10
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ	13
Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ	14
ΆΞΟΝΕΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΠΑ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ	15
<i>Γ' Γυμνασίου</i>	15
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	15
ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ & ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ	20
Θέμα: Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής μεταναστών από τη δεκαετία του 1990 μέχρι σήμερα	20

Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τις Κοινωνικές Επιστήμες στο Γυμνάσιο

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Οδηγός για τον Εκπαιδευτικό

Σκοπός και στόχοι των Προγραμμάτων Σπουδών για τις Κοινωνικές Επιστήμες

Η νέα πρόταση για το Πρόγραμμα Σπουδών (ΠΣ) ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ στην υποχρεωτική εκπαίδευση έχει ως αφετηρία τις γενικές κατευθύνσεις που έχει χαράξει το Υπουργείο Παιδείας για το «Νέο Σχολείο» και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στο πλαίσιο της προσπάθειάς του για ανασχεδιασμό των προγραμμάτων σπουδών.

Επομένως το πρόγραμμα ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ (ΚΠΑ) που προτείνεται εδώ επιδιώκει να ενταχθεί στη λογική της διδασκαλίας βασικών ικανοτήτων (ικανότητα επικοινωνίας στη μητρική και σε άλλες γλώσσες, ψηφιακή ικανότητα, κοινωνικές ικανότητες, πολιτιστική συνείδηση και έκφραση), καθώς επίσης και μύησης σε βασικούς «γραμματισμούς», που είναι πλέον απαραίτητοι για να θεωρηθεί κάποιος εγγράμματος. Η νέα πρόταση για αυτά τα μαθήματα κοινωνικών επιστημών μοιράζεται πάρα πολλά κοινά στοιχεία με τη νέα πρόταση για το μάθημα της Ιστορίας.

Στην περίπτωση της ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ στόχος δεν μπορεί να είναι άλλος από το γραμματισμό του ενεργού και υπεύθυνου πολίτη και ο κοινωνικός και πολιτικός γραμματισμός που προωθεί εκτός από τις γνώσεις, την ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας, πληροφόρησης, κριτικής ανάλυσης, μελέτης και επίλυσης προβλημάτων.

Κατά δεύτερο λόγο, η λογική του «Νέου Σχολείου» απαιτεί πλέον τη συνοχή μεταξύ διδακτικών/ γνωστικών αντικειμένων με σκοπό την αναίρεση του κατακερματισμού γνώσεων που χαρακτηρίζει το σημερινό σχολείο. Προκειμένου να εξυπηρετηθεί η λογική αυτή θα πρέπει η διδασκαλία να στραφεί προς την εκμάθηση συγκεκριμένων πρακτικών, την από κοινού διδασκαλία ορισμένων αντικειμένων και την έξοδο της σχολικής τάξης προς την κοινότητα (γειτονιά, χωριό, ευρύτερη περιφέρεια).

Τέλος, το «Νέο Σχολείο» απαιτεί τη διαρκή ανανέωση των προγραμμάτων σπουδών με παραχώρηση μεγάλης αυτονομίας στους εκπαιδευτικούς.

Συνοπτικά οι στόχοι του «Νέου Σχολείου» έχουν διατυπωθεί μέσα από το σχήμα **«Κατανοώντας, Ερευνώντας, Επικοινωνώντας, Συμμετέχοντας»**.

Με βάση τους άξονες που θα πρέπει να χαρακτηρίζουν το «Νέο Σχολείο» η διαμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών οφείλει να γίνει με τρόπο τέτοιο που όχι μόνο να προσφέρουν στον μελλοντικό πολίτη εγκυκλοπαιδικές γνώσεις και πληροφορίες, αλλά και ικανότητες και γραμματισμούς για να ανταπεξέρχεται στις πολύ σύνθετες απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής. Οι τελευταίες χαρακτηρίζονται από μεταβαλλόμενα περιβάλλοντα διαμονής και εργασίας, χρήσης Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών και επαφής με ανθρώπους με πολύ διαφορετικές εθνικές, θρησκευτικές και γλωσσικές ταυτότητες.

Η εκπαίδευση θα πρέπει να αντιμετωπιστεί και να βιωθεί ως μια τροποποιητική διαδικασία, μια δυναμική συσχέτιση με τον κόσμο και τα προβλήματά του.

Η έμφαση επομένως δίνεται όχι τόσο στην ποσότητα των πληροφοριών που θα πρέπει να αποκτήσουν, ως επί το πλείστον από στήθους, τα παιδιά, αλλά α. στο εάν έχουν ένα απόθεμα γνώσεων ώστε με βάση αυτό να αναπτύσσουν κριτική σκέψη, β. στο να αποκτήσουν εργαλεία ανάλυσης, σκέψης και κριτικής ανάγνωσης της κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας, γ. στο τι μπορούν να κάνουν και στο πώς μπορούν να αξιοποιήσουν αυτό που ξέρουν, ακόμα και αν θεωρούσαμε ότι κάποιοι μαθητές επέλεγαν να μην προχωρήσουν στις σπουδές τους μετά την Γ' Γυμνασίου.

Συνέπεια όλων αυτών των διαπιστώσεων είναι ότι, παρότι τα προγράμματα σπουδών υποχρεωτικής και λυκειακής εκπαίδευσης είναι προφανώς συνδεδεμένα, έτσι ώστε κατά κάποιον τρόπο η δεύτερη να αποτελεί συνέχεια της πρώτης, τα μαθήματα στην υποχρεωτική εκπαίδευση θα πρέπει να έχουν μια δική τους συνοχή και πληρότητα. Στη περίπτωση της ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ το ζητούμενο είναι να δοθεί στους μαθητές η δυνατότητα να αποκτήσουν πολιτική και κοινωνική εκπαίδευση, να αναπτύξουν συμπεριφορές και αξίες που απαιτούνται για να γίνουν υπεύθυνοι πολίτες, με αποτέλεσμα να ενισχυθεί η ενεργός συμμετοχή στη σχολική ζωή και στη ζωή της κοινότητας.

Το αίτημα της κοινωνικής συνοχής αποτελεί κομβικό σημείο στην Ευρωπαϊκή πολιτική ατζέντα. Η ενεργός πολιτειότητα αποτελεί ένα βασικό στοιχείο της στρατηγικής, η οποία επικεντρώνεται σε κοινωνικές και πολιτικές αξίες που συνδέονται με την προώθηση της δημοκρατίας, της ενεργού πολιτειότητας και της ευρωπαϊκής συνείδησης και ταυτότητας. Η ενεργοποίηση των πολιτών θεωρείται ότι μπορεί να προκαλέσει νέες, πιο ουσιαστικές μορφές συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών θεσμών και των πολιτών και να διευρύνει τον διάλογο μεταξύ των πολιτών.

Στο πλαίσιο των απαιτήσεων για το «Νέο Σχολείο», το προτεινόμενο Πρόγραμμα Σπουδών για τα μαθήματα των Κοινωνικών Επιστημών στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση διαμορφώθηκε με βάση:

- **α.** τις σύγχρονες διεθνείς προσεγγίσεις της εκπαίδευσης και ειδικότερα στην Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή και τις υπόλοιπες 'Κοινωνικές Σπουδές' στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες
- **β.** το σύγχρονο κοινωνικό, πολυπολιτισμικό, πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο προβλέπεται να λειτουργήσει το «Νέο Σχολείο».

Παράλληλα το ΠΣ διαμορφώθηκε με στόχο να παρέχει δυνατότητες συνδέσεων με άλλα μαθήματα της υποχρεωτικής σχολικής εκπαίδευσης και ειδικότερα με την Ιστορία και την Οικιακή Οικονομία. Ειδικότερα ως προς τον σύγχρονο εκπαιδευτικό προσανατολισμό του, το προτεινόμενο ΠΣ εξέλαβε την Υποχρεωτική Εκπαίδευση ως ενιαία εκπαιδευτική διαδικασία, δια μέσου της οποίας ο σκοπός και οι ειδικοί στόχοι του μαθήματος δεν αναπτύσσονται μεμονωμένα σε κάθε τάξη και επαναλαμβάνονται σε κάθε βαθμίδα, αλλά εξελίσσονται σταδιακά από το Νηπιαγωγείο έως και την Γ' Γυμνασίου. Με αφετηρία αυτή τη λογική το Πρόγραμμα επεδίωξε να σεβαστεί τις εξής ειδικότερες αρχές.

Το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής συνδέεται τα τελευταία χρόνια περισσότερο με την οικοδόμηση της έννοιας της υπεύθυνης ιδιότητας του πολίτη, της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη και της ενεργού πολιτειότητας.

Η έννοια της **υπεύθυνης ιδιότητας του πολίτη** αγγίζει θέματα που αφορούν στην κατανόηση, τη συνειδητοποίηση και τη γνώση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων.

Συνδέεται επίσης στενά με τις πολιτειακές αξίες τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα, τη συμμετοχή, την κοινωνική συνοχή, την ανοχή της διαφοράς, της διαφορετικότητας και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Η **έννοια της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη** συνδέεται με τις βασικές αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της πλουραλιστικής δημοκρατίας και των κανόνων του νόμου και του δικαίου. Ειδικότερα αναφέρεται: στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, στη συμμετοχή και στο ανήκειν, στο σεβασμό της διαφοράς.

Στοχεύει:

- * να προετοιμάσει τα νεαρά άτομα για μια ενεργό συμμετοχή στη δημοκρατική κοινωνία ενισχύοντας κατά συνέπεια τη δημοκρατική κουλτούρα
- * να συμβάλλει στον αγώνα κατά της βίας, της ξενοφοβίας, του ρατσισμού, του επιθετικού και βίαιου εθνικισμού και στην έλλειψη ανοχής.
- * να συμβάλλει στην κοινωνική συνοχή, κοινωνική δικαιοσύνη και το κοινό καλό
- * να ενδυναμώσει την κοινωνία των πολιτών προετοιμάζοντας ενημερωμένους πολίτες που κατέχουν τις γνώσεις και τις κατάλληλες δημοκρατικές δεξιότητες.

Τέσσερις είναι κατά συνέπεια οι στόχοι του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής:

1. Να καλλιεργήσει και να προωθήσει τον πολιτικό εγγραμματισμό
2. Να αναπτύξει την κριτική σκέψη και να αναπτύξει αντίστοιχες αξίες και στάσεις
3. Να βοηθήσει στην ενεργό συμμετοχή και δράση των πολιτών. Να ενισχύσει την Αυτονομία και την Πρωτοβουλία.
4. Να συνδέσει το γνωστικό μέρος του μαθήματος με την επίλυση συγκεκριμένων δράσεων και προβλημάτων της σχολικής ζωής.

Ο πολιτικός εγγραμματισμός στοχεύει να προσφέρει:

- * Γνώσεις σχετικά με κοινωνικούς, πολιτικούς θεσμούς και τα ανθρώπινα δικαιώματα
- * Μελέτη των συνθηκών κάτω από τις οποίες οι άνθρωποι μπορούν να ζουν αρμονικά, κοινωνικά θέματα και κοινωνικά προβλήματα

- * Ανάλυση των εθνικών συνταγματικών κειμένων προκειμένου να μπορούν τα άτομα να ασκήσουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους
- * Προώθηση της αναγνώρισης της πολιτισμικής και κοινωνικής κληρονομιάς
- * Ενίσχυση της αναγνώρισης της πολιτισμικής και γλωσσικής διαφορετικότητας της κοινωνίας.
- * Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και των αντίστοιχων στάσεων και αξιών επιδιώκει:
- * Την απόκτηση των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την ενεργό συμμετοχή στη δημόσια ζωή
- * Την καλλιέργεια της αναγνώρισης και του σεβασμού του ατόμου και των άλλων
- * Την ενίσχυση της αμοιβαίας κατανόησης
- * Την απόκτηση κοινωνικής και ηθικής υπευθυνότητας, αυτοπεποίθησης και τρόπων συμπεριφοράς στο κοινωνικό πλαίσιο
- * Την υπεύθυνη δράση απέναντι στους άλλους
- * Την ενίσχυση της αλληλεγγύης
- * Την οικοδόμηση των αξιών με σεβασμό στις διαφορετικές κοινωνικές προοπτικές και απόψεις-αντιλήψεις
- * Την εμπέδωση του τρόπου επίλυσης των διαφορών με ειρηνικό τρόπο και σεβασμό στην άποψη του άλλου.
- * Τη συμβολή στη δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος
- * Την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών για τον αγώνα κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Η ενεργός συμμετοχή θα πρέπει να προωθείται μέσω των εξής δράσεων:

- * Ενεργοποίηση σε κοινοτικό πλαίσιο (εθνικό, διεθνές, τοπικό και σχολικό)
- * Προσφορά πρακτικής εμπειρίας της δημοκρατίας στο σχολείο
- * Ανάπτυξη της ικανότητας ενεργοποίησης και εμπλοκής μαζί με τους άλλους
- * Ενθάρρυνση των μαθητών για ανάπτυξη πρωτοβουλιών και σχεδίων δράσης σε συνεργασία με άλλους οργανισμούς, φορείς της κοινότητας, του κράτους και ΜΚΟ, καθώς και δράσεων από κοινού με άλλες κοινότητες-ιδρύματα.
- * Στοχεύοντας στην υλοποίηση των παραπάνω στόχων απαιτούνται οι παρακάτω δράσεις:
- * Ενθάρρυνση διεπιστημονικών προσεγγίσεων και δράσεων συνδυάζοντας την κοινωνική και πολιτική εκπαίδευση με την ιστορία, τη φιλοσοφία, τα θρησκευτικά, τις κοινωνικές επιστήμες

- * Απόκτηση γνώσεων, στάσεων και δεξιοτήτων που συνάδουν με τις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την έννοια του νόμου και του δικαίου.
- * Ενίσχυση των στάσεων που απαιτούνται εντός μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας
- * Ευαισθητοποίηση και σεβασμός απέναντι στο περιβάλλον

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην έννοια των δεξιοτήτων που ερμηνεύεται ως 1. Η ικανότητα χρήσης των απαιτούμενων γνώσεων, διαχείρισης των καταστάσεων και επίλυσης των προβλημάτων που ανακύπτουν στο κοινωνικό, πολιτικό πλαίσιο. 2. Η μέθοδος επίλυσης απρόβλεπτων καταστάσεων σε διάφορα πεδία.

Στη διδακτική σφαίρα: Οι παραπάνω γνώσεις, στάσεις, αξίες, δεξιότητες δεν μπορούν να αποκτηθούν ουσιαστικά χωρίς τον συνδυασμό ποικίλων και διαφορετικών διδακτικών μεθόδων και εργαλείων.

Χρειάζεται:

- * Ενεργός συμμετοχή των μαθητών, των γονέων, του εκπαιδευτικού προσωπικού στη διοίκηση της σχολικής μονάδας
- * Προώθηση δημοκρατικού ήθους στις διδακτικές μεθόδους και σχέσεις που αναπτύσσονται στο παιδαγωγικό πλαίσιο
- * Χρήση ενεργών μεθόδων μάθησης και διδασκαλίας καθώς και διδακτικών εργαλείων που στηρίζονται σε σχέδια δράσης (projects)
- * Ενθάρρυνση της έρευνας, της προσωπικής μελέτης και πρωτοβουλίας
- * Συνδυασμό της θεωρίας και της πράξης
- * Ένταξη των μαθητών σε διαδικασίες ατομικής και συλλογικής αξιολόγησης των μαθησιακών τους αποτελεσμάτων.
- * Ενθάρρυνση ανταλλαγών, συναντήσεων και συνεργασιών μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών διαφόρων εκπαιδευτικών μονάδων
- * Συνδυασμός τυπικών, άτυπων και μη τυπικών μορφών εκπαίδευσης
- * Δημιουργία στενών συνεργασιών μεταξύ του σχολείου και της οικογένειας, της κοινότητας, του χώρου εργασίας και των μίντια.
- **Η διδακτέα ύλη κάθε μαθήματος** συγκροτείται με βάση το διδακτέο επιστημονικό αντικείμενο και τους αντίστοιχους σκοπούς και στόχους του μαθήματος, αλλά προσαρμόζεται στις ατομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες και τις ικανότητες, τα ενδιαφέροντα, τις κοινωνικές και παιδαγωγικές ανάγκες που υπαγορεύονται από το πολιτισμικό, κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο, αλλά και τις προηγούμενες γνώσεις των μαθητών.

Η οργάνωση της ύλης στα μαθήματα «Κοινωνικών Επιστημών» (ΚΠΑ, Γεωγραφία και Οικιακή Οικονομία) έγινε με βάση το νέο μοντέλο που στοχεύει όχι στη δημιουργία ενός απλού ενημερωμένου ή πληροφορημένου ατόμου, αλλά ενός ενεργού υποκειμένου, το οποίο μπορεί να αναλάβει έναν υπεύθυνο ρόλο, να

συμβάλει στη ζωή της κοινότητάς του, να αναλάβει πρωτοβουλίες στο τοπικό και κοινοτικό πλαίσιο αλλά και στο επίπεδο της χώρας και του ευρύτερου κόσμου.

Το μάθημα της ΚΠΑ συνδέεται στενά με την έννοια της 'ιδιότητας του πολίτη' (citizenship), η οποία θεωρείται ως μια από τις πιο επίμαχες έννοιες της δυτικής πολιτικής φιλοσοφίας. Η έννοια αυτή έχει συνδεθεί με έννοιες όπως η 'δημοκρατία', τα 'δικαιώματα', οι 'αξίες' και αναδεικνύει την αξία της πολιτικής γνώσης και αρετής, την αξία και τη σημασία της κοινωνικής και πολιτικής συμμετοχής.

Η *ιδιότητα του πολίτη* είναι μια έννοια ευαίσθητη, όσον αφορά το εννοιολογικό περιεχόμενό της, πολυσήμαντη και δύσκολη να προσδιοριστεί. Συνδέεται με τη συγκρότηση δύο παραδόσεων: την *πολιτική-δημοκρατική* με άξονα την 'πόλη' και τη δημοκρατία ('δήμος', democracy) και τη *φιλελεύθερη-κοσμοπολίτικη*, με άξονες τον 'κόσμο', τον φιλελευθερισμό (liberalism) και τον κοσμοπολιτισμό (cosmopolitanism). Τις τελευταίες δεκαετίες ενισχύθηκε ο προβληματισμός αναφορικά με την ερμηνεία της 'ιδιότητας του πολίτη', τη νοηματοδότηση του όρου 'ενεργός πολίτης', τη συσχέτισή της με τον αποτελεσματικό και δημοκρατικό πολίτη, τη σχέση της με την κοινωνία των πολιτών και τις επιταγές της πολυπολιτισμικής συμβίωσης, του πλουραλισμού.

Ειδικότερα μέσω του μαθήματος της ΚΠΑ επιδιώκεται να δοθούν στους μαθητές όχι μόνο οι κοινωνικές και πολιτικές γνώσεις, αλλά και οι κανόνες και αξίες της κοινωνικής και πολιτικής ζωής καθώς και οι δυνατότητες να δοκιμάσουν τις γνώσεις και τις ικανότητές τους στο σχολικό πλαίσιο. Η προωθούμενη πολιτική και κοινωνική εκπαίδευση περιλαμβάνει τρεις κατευθύνσεις: 1. μια *εκπαίδευση στην ιδιότητα του πολίτη*, δηλαδή μια προσπάθεια κατανόησης της ιστορίας, της πολιτικής, της (δια)κυβέρνησης, της διαχείρισης και των πολιτικών διαδικασιών, 2. μια *εκπαίδευση μέσω της ιδιότητας του πολίτη*, η οποία καλύπτει μια εμπειρική γνώση γενικά προσδιορισμένη ως συστατικό στοιχείο της μάθησης μέσω της πρακτικής και της εφαρμογής 3. μια *εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη* η οποία στοχεύει στην ανάπτυξη εργαλείων γνώσης και κατανόησης, καθώς και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων, ικανοτήτων, αξιών, δυνατοτήτων-διαθέσεων που δίνουν στους μαθητές τη δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά, με ευαισθησία και υπευθυνότητα.

Η δομή του ΠΣ και το σκεπτικό της επιλογής των περιεχομένων

Η μαθησιακή διαδικασία βασίζεται κυρίως σε επεξεργασία πολύπλευρου υλικού με ομαδικές δραστηριότητες και εργασίες. Στο νέο Ωρολόγιο Πρόγραμμα η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή στο Γυμνάσιο εντάσσεται ως αυτόνομο πεδίο μελέτης και έρευνας στη **Ζώνη Βιωματικών Δραστηριοτήτων**. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνονται στο νέο Π.Σ. βασικές ενότητες προς μελέτη και επεξεργασία από τους μαθητές με ομαδικές διερευνητικές (π.χ. συλλογή πληροφοριών μέσω

διαδικτύου, συγγραφή σεναρίων κλπ.) και βιωματικές (π.χ. δραματοποίηση, παιχνίδια ρόλων κ.λπ.) δραστηριότητες και εκπόνηση σχεδίων εργασίας (projects). Οι δραστηριότητες αυτές θα πρέπει να προσαρμόζονται από τον εκπαιδευτικό στον προβλεπόμενο από το νέο Ωρολόγιο Πρόγραμμα χρόνο, με τρόπο τέτοιο ώστε να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή εκμετάλλευση του διδακτικού χρόνου και να μπορούν να αναπτυχθούν τα σχέδια εργασίας που απαιτούν ανάλυση, επεξεργασία, σύνθεση, αξιολόγηση.

Συνολικά η εκπαιδευτική διαδικασία ακολουθεί την εξής λογική: Στην αρχή γίνεται εισαγωγή στον τρόπο ανάπτυξης επιχειρημάτων και συζήτησης: αναλύονται οι όροι, οι κανόνες και οι συνθήκες με την ενεργό συμμετοχή των μαθητών. Στη συνέχεια γίνεται ανασκόπηση των γνώσεων που απέκτησαν τα παιδιά σε προηγούμενες τάξεις και ακολουθεί γενική εισαγωγή στο περιεχόμενο του μαθήματος από τους εκπαιδευτικούς, με την ενεργό συμμετοχή των παιδιών και την επεξεργασία των βιωμάτων και των εμπειριών τους. Κατόπιν ο εκπαιδευτικός δίνει το περίγραμμα και δημιουργεί το κατάλληλο πλαίσιο για την επεξεργασία του και την ανάδειξη των πολλαπλών διαστάσεων του εκάστοτε τμήματος της διδακτέας ύλης. Γίνεται εισαγωγή στο θέμα μέσα από ερωτήματα και προβληματισμούς, σύνδεση με τη σχολική καθημερινότητα, το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο, θέματα και προβλήματα της επικαιρότητας. Η ανάγνωση σχετικών κειμένων, η προβολή σχετικών βίντεο ή άλλου οπτικοακουστικού υλικού, η παρουσίαση του διαθέσιμου στο σχολείο σχετικού εκπαιδευτικού υλικού, βιβλίων και άλλων πηγών πληροφόρησης βοηθά στην καλύτερη παρουσίαση και ανάλυση της ύλης. Προβλέπεται επίσης χωρισμός των μαθητών σε ομάδες για την επεξεργασία επιλεγμένων επιμέρους υποενοτήτων.

Ακολουθεί μία διδακτική ενότητα ομαδικών δραστηριοτήτων μελέτης και επεξεργασίας επιλεγμένων υποενοτήτων της ύλης από ομάδες παιδιών. Αυτό επιτρέπει στους μαθητές να μελετήσουν τις επιλεγμένες υποενοότητες με βάση τη βιωματική διερεύνηση αντίστοιχων στοιχείων στο τοπικό περιβάλλον, τη χρήση βιβλίων, κειμένων από τον τύπο και πολύπλευρου εκπαιδευτικού υλικού και τη συγγραφή κειμένων. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και αναλαμβάνουν να επεξεργαστούν ένα θέμα εργασίας. Άλλες φορές προτείνονται σενάρια και οι μαθητές καλούνται να υποδυθούν ρόλους, να εκφράσουν απόψεις και θέσεις, να τοποθετηθούν κριτικά και να επιλύσουν διλημματικά και ηθικά ζητήματα. Συζητούν για το πώς δούλεψαν ομαδικά, ποια προβλήματα αντιμετώπισαν και πώς τα έλυσαν, κατόπιν παρουσιάζουν τα αποτελέσματά τους στους υπόλοιπους μαθητές. Στη συνέχεια γίνεται παρουσίαση των ομαδικών εργασιών στην ολομέλεια της τάξης και ανάπτυξη σχετικών συζητήσεων με βάση τις ερωτήσεις και τις παρατηρήσεις των παιδιών αλλά και σχετικές παρεμβάσεις των εκπαιδευτικών. Τέλος, γίνεται ουσιαστική σύνθεση όλων των επιμέρους εργασιών, γενική ανασκόπηση της ύλης που επεξεργάστηκαν όλο το σχολικό έτος και σύνδεσή της με την ύλη που είχαν μελετήσει σε προηγούμενες τάξεις.

Πρωθούνται τα εξής: Γνώση και κατανόηση, επικοινωνία και συνεργασία, κριτική σκέψη και διερεύνηση, ανάλυση αξιών, ανάληψη πρωτοβουλιών, ενίσχυση της αυτονομίας, καλλιέργεια της κριτικής σκέψης.

Δίνεται γενικότερα έμφαση στην εννοιοκεντρική οργάνωση της ύλης. Αυτό περιλαμβάνει την κατάκτηση κεντρικών εννοιών και γνώσεων, καθώς και τη μελέτη θεμάτων –κοινών πεδίων και την εκπόνηση «σχεδίων ερευνητικής εργασίας».

Ως προς την αξιολόγηση: Η αξιολόγηση γίνεται σε πολλά επίπεδα και με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων. Αξιολογείται η όλη εκπαιδευτική διαδικασία της κάθε σχολικής ομάδας από κοινού από διδάσκοντες και μαθητές. Οι διδάσκοντες αξιολογούν το κάθε παιδί με βάση τη συμμετοχή του στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία (συζήτηση, συγκρότηση προφορικού λόγου, συγγραφή κειμένων, συμμετοχή σε ομαδικές εργασίες και σχέδια εργασίας, στην επιχειρηματολογία και βαθμός δραστηριοποίησης στη σχολική κοινότητα), σε σχέση με τη συνολική διαδικασία που το παιδί ακολούθησε και την πρόοδό του ως προς την αρχική του κατάσταση, αλλά αξιολογούν και το δικό τους έργο σε σχέση με την πορεία όλης της ομάδας και την εξέλιξη του κάθε παιδιού ξεχωριστά. Προβαίνουν, δηλαδή, σε αυτό-αξιολόγηση. Αναλύονται και αξιολογούνται τα ακόλουθα: γνώση και κατανόηση, επικοινωνία και συνεργασία, κριτική σκέψη και διερεύνηση.

- **Ως προς τα μέσα και το εκπαιδευτικό υλικό:** Αξιοποιούνται πολλά και διαφορετικά εκπαιδευτικά μέσα, όπως η προφορική αφήγηση, η ανάγνωση και μελέτη κειμένων, η ατομική και ομαδική εργασία, η συλλογή πληροφοριών από γραπτά, υλικά, άυλα (μουσική, χορός...) οπτικοακουστικά και ηλεκτρονικά μέσα, καθώς και από το διαδίκτυο, η επεξεργασία πολύπλευρου εκπαιδευτικού υλικού και βιβλίων. Επίσης, προβλέπονται επισκέψεις-μαθήματα σε τόπους αντίστοιχης πολιτισμικής αναφοράς. Η χρήση πολύπλευρου (έντυπου, υλικού, οπτικοακουστικού, ηλεκτρονικού) εκπαιδευτικού υλικού προσαρμόζεται στις απαιτήσεις του προς μάθηση αντικειμένου, στις δυνατότητες κάθε τάξης και βαθμίδας και στη σύνθεση των σχολικών ομάδων, αλλά και στις ιδιαιτερότητες του τοπικού περιβάλλοντος, της κοινωνικής και πολιτισμικής προέλευσης των παιδιών. Παρέχονται στα παιδιά ευκαιρίες για επεξεργασία, ερμηνεία και χρήση πολλών στοιχείων, ανάλογα βέβαια με την ηλικία, τις γνώσεις και την προηγούμενη σχετική εμπειρία των παιδιών. Το εκπαιδευτικό ενδιαφέρον δεν επικεντρώνεται στο εκπαιδευτικό υλικό αλλά στις διαδικασίες και τους ορίζοντες που το υλικό αυτό ανοίγει για τα παιδιά. Το υλικό διαμορφώνει ένα είδος «Εργαστηρίου» που διαθέτει σχετική βιβλιοθήκη, ηλεκτρονικούς υπολογιστές και πρόσβαση στο Διαδίκτυο. Τα παιδιά μαθαίνουν να επεξεργάζονται βιβλία, πολύπλευρο υλικό, καθώς και υλικό από μουσεία και χώρους πολιτισμικής αναφοράς και να χρησιμοποιούν σωστά το Διαδίκτυο. Έτσι μαθαίνουν να σέβονται τις πηγές από τις οποίες μπορούν να αντλούν χρήσιμες πληροφορίες και να εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους.
- **Ως προς τον σχεδιασμό Προγραμμάτων Σπουδών:** Η στρατηγική κατεύθυνση της εκπαίδευσης, οι βασικές αρχές, η βασική κατανομή της ύλης, ο σκοπός και οι στόχοι των Προγραμμάτων Σπουδών, καθώς και τα προσδοκώμενα επιτεύγματα, ορίζονται από το Υπουργείο Παιδείας. Στη συνέχεια, τα νέα Προγράμματα Σπουδών που ήδη καταρτίστηκαν και προτάθηκαν στο ΠΙ, προσαρμόζονται στις φυσικές, κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες κάθε περιφέρειας. Την τελική λεπτομερή και αναλυτική

διαμόρφωση του ΠΣ για κάθε μάθημα αναλαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί κάθε σχολείου που διδάσκουν τα αντίστοιχα μαθήματα ανά βαθμίδα.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Το Πρόγραμμα Σπουδών που προτείνεται φιλοδοξεί να παρέχει το χώρο εκείνο στους εκπαιδευτικούς ώστε να συμβάλλουν, κατά το δυνατόν, στη σύνταξη και υλοποίησή του. Προωθεί, προδιαγράφει και διευκολύνει τη συμμετοχή των εκπαιδευτικών. Προτείνει αφετηρίες, δίνει ελευθερία κινήσεων στους εκπαιδευτικούς, προτείνει λύσεις αλλά δεν τις επιβάλλει, σε μια προσπάθεια προώθησης εναλλακτικών δυνατοτήτων οργάνωσης της διδασκαλίας και προώθησης της αυτονομίας του εκπαιδευτικού¹.

Όπως χαρακτηριστικά τονίστηκε κατά τη διαρκή σύνοδο των Υπουργών Παιδείας του Συμβουλίου της Ευρώπης που έλαβε χώρα στην Αθήνα (2004): «εάν τα σχολεία επιθυμούν να εκπαιδεύσουν τους μαθητές στην δημοκρατική ιδιότητα (democratic citizenship) το πρώτο βήμα είναι να δημιουργήσουν ένα δημοκρατικό σχολείο». Το Συμβούλιο της Ευρώπης, μέσω της αρμόδιας Διεύθυνσής του, ανέπτυξε πολλές συναφείς δραστηριότητες και παρήγαγε το 2006 έναν «Πρακτικό Οδηγό» -*Manual*- για τη δημοκρατική διακυβέρνηση των σχολείων (Democratic Governance of Schools), στον οποίο περιλαμβάνονται αρχές, μέθοδοι και καλές πρακτικές. Σε αυτόν τονίζεται, μεταξύ άλλων, η ανάγκη της επιμόρφωσης και καθοδήγησης των εκπαιδευτικών, ώστε το σχολείο να δημιουργεί χώρο για την έκφραση των απόψεων των μαθητών, ως μετόχων της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την υιοθέτηση στρατηγικών που προάγουν τη συμμετοχή, την επικοινωνία, την επίτευξη συμφωνιών, το διάλογο, τη συνεργασία και την επίλυση συγκρούσεων. Στον ίδιο Οδηγό τονίζεται ότι η συμμετοχή των μαθητών στην παραγωγή αλλά και στην εφαρμογή των κανόνων εντός του σχολείου, έχει ως αποτέλεσμα οι τελευταίοι να είναι πιο κατανοητοί στα παιδιά, να γίνονται περισσότερο σεβαστοί, συμβάλλοντας ουσιαστικά και αποτελεσματικά στη δημοκρατική διακυβέρνηση της σχολικής μονάδας.

- Βασικός ρόλος των εκπαιδευτικών είναι η με ποικίλους τρόπους και μέσα διευκόλυνση και υποστήριξη της μαθησιακής διαδικασίας, δηλαδή της δόμησης κριτικής γνώσης και σκέψης από τα παιδιά, σύμφωνα με τους σκοπούς και τους ιδιαίτερους στόχους του μαθήματος. Για να ανταποκρίνονται οι εκπαιδευτικοί στον εκπαιδευτικό ρόλο τους, απαιτείται ειδική κατάρτιση, ειδίκευση και «συνεχής» επιμόρφωση, καθώς θα πρέπει να διαθέτουν ουσιαστική κοινωνική

¹ Ανοιχτό Πρόγραμμα με μορφή curriculum: στόχοι, περιεχόμενα, μεθοδολογικές υποδείξεις, αξιολόγηση αλλά διαγράφει πλαίσιο κίνησης χωρίς λεπτομερειακές και δεσμευτικές υποδείξεις). Σύμφωνα με τους θεωρητικούς Shulman (1986 and 1988) και Macnamara (1991) δίνεται έμφαση στην παιδαγωγική κατανόηση του αντικειμένου, στη γνώση του γνωστικού αντικειμένου και των υλικών. Ο Macnamara (1991) υποστηρίζει ότι οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται μια ευέλικτη κατανόηση του γνωστικού περιεχομένου. Η λέξη κλειδί είναι *μορφές αναπαράστασης* γνωρίζοντας για και κατανοώντας τρόπους αναπαράστασης και παρουσίασης του γνωστικού αντικειμένου.

και πολιτική γνώση ως προς το περιεχόμενο του μαθήματος, γνώση και εμπειρία ως προς τη διδακτική των κοινωνικών μαθημάτων και τη δημιουργία και εφαρμογή πολύπλευρου εκπαιδευτικού υλικού, σύμφωνα με τις σύγχρονες προσεγγίσεις των κοινωνικών επιστημών.

Ο νέος επαγγελματισμός στην περίπτωση του εκπαιδευτικού θα πρέπει να συνδεθεί με την νέα ιδιότητα του πολίτη και με τον ακόλουθο στόχο: να αποκαταστήσει τους δημόσιους σκοπούς και τις λειτουργίες της διδασκαλίας (τον δημόσιο χαρακτήρα της). Ο πολιτικός και δημόσιος επαγγελματισμός για το διδασκαλικό επάγγελμα σημαίνει πολύ περισσότερα πράγματα από τη διδασκαλία της πολιτικής εκπαίδευσης, της αγωγής στην ιδιότητα του πολίτη· αν και συμπεριλαμβάνει το κομμάτι αυτό. Αποτελεί και δηλώνει ένα είδος ενδιαφέροντος και προβληματισμού σχετικά με την εκπαίδευση των δασκάλων μέσω της σχολικής τάξης, της σχολικής ζωής και τον ευρύτερο ρόλο των σχολείων μέσα στις κοινότητες. Το είδος αυτού του επαγγελματισμού θα μπορούσε να εκληφθεί και να αναπτυχθεί ως τμήμα της συνολικής ανάπτυξης του εκπαιδευτικού ως επαγγελματία, ως ατόμου και ως πολίτη.

Σύμφωνα με αυτό το σχήμα οι εκπαιδευτικοί δεν θα πρέπει να ξοδεύουν χρόνο μόνο εντός των σχολείων, αλλά να εμπλέκονται περισσότερο σε κοινωνικούς, κοινοτικούς φορείς και συνδέσμους που ασχολούνται με τη νεολαία και τους ενήλικες, σε κοινοτικά σχέδια δράσης που έχουν σχεδιαστεί για να βοηθούν και να ενισχύουν την κοινότητα, να ασχολούνται με τοπικά θέματα που αφορούν την κοινωνική δικαιοσύνη, το ενδιαφέρον και τη φροντίδα όλων των πολιτών. Θα πρέπει, επίσης, να είναι εξοπλισμένοι με εργαλεία και αξίες που θα τους επιτρέπουν να βοηθούν τους μαθητές να γίνονται ενεργητικοί, ενημερωμένοι πολίτες, πολίτες που θα είναι σε θέση να βοηθούν και να συμπαρίστανται στους συμπολίτες τους².

Η κατανομή της ύλης

Η οργάνωση της ύλης στα μαθήματα των κοινωνικών επιστημών (ΚΠΑ και Οικιακή Οικονομία) συνδέεται όχι μόνο με μια γνωστική προσέγγιση, αλλά και με μια βιωματική, κριτική, αναστοχαστική οπτική. Η οργάνωση των μαθημάτων

---

² Σε συνάρτηση με τα παραπάνω τίθεται η ανάγκη σύνδεσης της επίσημης αρχικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των εκπαιδευτικών με την επιμόρφωση στην οποία χρήσιμο θα ήταν να εντάσσονται άτυπες μορφές εκπαίδευσης και εναλλακτικά διδακτικά συστήματα. Βασικό ζητούμενο για τους εκπαιδευτικούς είναι να εμπλέκονται όχι μόνο στην απόκτηση, τη διατήρηση και διαφύλαξη μιας συγκεκριμένης γνώσης τεχνικής φύσεως, των απαραίτητων γνώσεων και δεξιοτήτων, κάτι που αποτελεί τον παραδοσιακό στόχο και επίκεντρο του επαγγελματισμού, αλλά επίσης και στους ευρύτερους κοινωνικούς στόχους του επαγγέλματος μέσω της εκπαίδευσης των μαθητών στο πλαίσιο της δημοκρατίας, στις αξίες και τις αρχές της με στόχο την εξασφάλιση μιας βιώσιμης δημοκρατίας. Είναι ενδιαφέρον να αναπτυχθεί ο εκπαιδευτικός όχι ως ένας απλός πολιτικός παράγοντας, ως απλός φορέας και εκφραστής πολιτικών αντιλήψεων (political agent), αλλά ως πολιτικός εκπαιδευτής, παιδαγωγός και δάσκαλος (political educator).

γίνεται στη λογική και στη διασύνδεση των παρακάτω στοιχείων: Γνώσεις, Αξίες, Δεξιότητες, Στάσεις. Σύμφωνα με το προτεινόμενο νέο Πρόγραμμα Σπουδών, η κατανομή της ύλης στα μαθήματα αυτά βασίστηκε σε επικαλυπτόμενες σπείρες συνεχώς διευρυνόμενου ορίζοντα. Από τον εαυτό, την οικογένεια και το σπίτι, στο σχολείο, τη γειτονιά, τον τόπο και τον δήμο, την κοινότητα, το κράτος, το έθνος και την πατρίδα, το ευρωπαϊκό πλαίσιο και την παγκόσμια κοινότητα.

Άξονες του μαθήματος της ΚΠΑ στο Γυμνάσιο

Γ' Γυμνασίου

Το άτομο στην κοινωνία. Κοινωνική οργάνωση ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη διατήρηση και τη συνέχεια μιας κοινωνίας. Στοιχεία της κοινωνικής οργάνωσης, η κοινωνική θέση, οι κοινωνικοί ρόλοι και οι κοινωνικοί θεσμοί Διαδικασία κοινωνικοποίησης, φορείς κοινωνικοποίησης Κοινωνικά κινήματα. Κοινωνικά προβλήματα. Φύλο και φυλή. Ο ρόλος της θρησκείας στη σύγχρονη κοινωνία. Κοινωνική περιθωριοποίηση-Κοινωνικός αποκλεισμός. Κρατική μέριμνα και πρόνοια Οικονομία και κοινωνία

Πολιτεύματα, δημοκρατία και ο ρόλος του πολίτη Οργάνωση Πολιτείας. Εκλογικό σώμα και εκλογικά συστήματα. Έννοια και ρόλος του Συντάγματος. Βασικές αρχές του Συντάγματος. Η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, η αρχή του κράτους δικαίου, η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου. Η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών. Το πολίτευμα της Ελλάδας. Η δημοκρατία και ο ρόλος του πολίτη.

Ελευθέρια-νέοι κίνδυνοι-ασφάλεια-προστασία. Η ασφάλεια και η ειρήνη. Η αναζήτηση της ειρήνης. Η κοινωνική ασφάλιση, η διεθνής συνεργασία. Νέοι κίνδυνοι (περιβαλλοντικοί, τεχνολογικοί, βιοηθικοί). Κοινωνική ασφάλιση Κοινωνική πρόνοια. Εργασία και κοινωνική ασφάλεια. Άμυνα-προστασία και ασφάλεια.

Νόμος-Δίκαιο και Δικαιοσύνη. Έννοια-προέλευση και εξέλιξη του Δικαίου. Κανόνες ηθικής και κανόνες δικαίου.

Ευρωπαϊκή ένωση, διεθνής κοινότητα παγκόσμια οικονομία. Θεσμοί και πολιτικές της ευρωπαϊκής ένωσης. Ιστορική επισκόπηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.). Βασικοί θεσμοί-όργανα της Ε.Ε. Διαδικασία λήψης αποφάσεων στην Ε.Ε. Βασικές πολιτικές της Ε.Ε. Πολιτική ενοποίηση. Ο Ευρωπαίος πολίτης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανδρούσου Α., Ασκούνη Ν. (επιμ.), *Πολιτισμική ετερότητα και ανθρώπινα δικαιώματα Προκλήσεις για την εκπαίδευση*, Αθήνα: Μεταίχμιο, 2011.

Annette J., Active learning for active citizenship'. Democratic citizenship and lifelong learning, *Education, Citizenship and Social Justice*, July 2009 vol. 4 no. 2 149-160

Arnot, M., *Educating the gendered citizen: Sociological engagements with national and global agendas*, Abingdon: Routledge, 2009.

Arthur, J., Gearon, L., & Sears, A., *Education, politics and religion*, Abingdon, Routledge, 2010.

Arthur J. – Davies I. (επιμ.), *Citizenship Education*, τόμοι 1-4, SAGE Library of educational thought and practice, Λος Άντζελες 2008.

Arthur J., Davies I., Hahn C., *Education for Citizenship and Democracy*, SAGE Handbook,

Bellamy R. – Castiglione D. - Shaw J. (επιμ.), *Making European Citizens. Civic Inclusion in a transnational context*, Palgrave Macmillan, Basingstoke 2006.

Bennett, L. (ed.) *Civic Life Online: Learning How Digital Media Can Engage Youth*, M.I.T. Press, 2008.

Bernstein B., *Παιδαγωγικοί κώδικες και κοινωνικός έλεγχος*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1989.

Bîrzea C., *All-European Study on Education for Democratic Citizenship Policies*, Council of Europe Publications, 2004.

Γκότοβος Α., Μαυρογιώργος Γ., Παπακωνσταντίνου Π., *Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Πράξη*, Αθήνα: Gutenberg 2000.

Canivez P., *Ποια αγωγή για τον πολίτη;* (μτφρ. Λ. Σκουρολιάκου), Αθήνα: Scripta, 2000.

Cogan, Ray Derricott, *Citizenship for the 21st Century. An International Perspective on Education*, Kogan Page, 1998

Cunningham P. & N. Fretwell (eds.) *Lifelong Learning and Active Citizenship*. London: CiCe, 2010.

Δαμανάκης Μ., *Διδακτική της Πολιτικής Αγωγής*, Επιστημονική Επετηρίδα του Παιδαγωγικού Τμήματος Δ.Ε. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων 1990.

Davies, L., Williams, C., Yamashita, H. and Ko Man-Hing, A., *Inspiring Schools: Impact And Outcomes. Taking up the Challenge of Pupil Participation*, London: Canegie and Esmée Fairburn, 2006.

Δραγώνα-Μονάχου, Μ. (επιμ.), *Για μια φιλοσοφική παιδεία ανθρώπων δικαιωμάτων*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα 2005.

Dziuban C.D. – Cornett J.W. – Boyd Pitts A. – Setenyi J. – Gal T.- Laszlo E. *Developing the European citizen: Investing in Europe's Democratic future*, International Journal of Social Education, τ.21 ν.2, Φθινόπωρο - Χειμώνας 2006-2007, σσ.177-195.

Fülöp, M. (2009) Socialization for cooperative and competitive citizen: a classroom observation study. *Social Science Tribune. Special Issue: From a national identity to a European one*. Vol. 55. Summer. 59-87.

Georgi V. (επιμ.), *The making of citizens in Europe: New Perspectives on Citizenship Education*, Bundeszentrale für politische Bildung, Βόννη 2008.

Habermas J., *Η ηθική της επικοινωνίας*, Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις, 1997.

Hess D., *Controversy in the Classroom. The Democratic Power of Discussion*, New York/London: Routledge 2009.

Hess D., L. Gatti, *Putting politics where it belongs: In the classroom*, Issue New Directions for Higher Education Special Issue: Educating for Deliberative Democracy, Volume 2010, Issue 152, pages 19–26, Winter 2010

Johnson, L. & Morris, P. Towards a framework for critical citizenship education, *Curriculum Journal*, 21:1, 2010, 77 - 96

Καζαμίας Α., Πετρονικολός Λ., (επιμ.), *Παιδεία και Πολίτης. Η Παιδεία του Πολίτη της Ελλάδας, της Ευρώπης και του κόσμου*, Αθήνα: Ατραπός 2003.

Κανακίδου Ε., Παπαγιάννη Β., *Από τον πολίτη του Έθνους στον Πολίτη του Κόσμου*, Αθήνα: Τυπωθήτω, 2003.

Καρακατσάνη Δ., *Εκπαίδευση και πολιτική διαπαιδαγώγηση. Γνώσεις, αξίες, πρακτικές*, Αθήνα: Μεταίχμιο 2004.

Kearney C., "The New Importance of Citizenship Education in Europe: A Case Study of England's Recent Citizenship Curriculum Development", στο Kotthoff H.G. - Moutsios S. (επιμ.), *Education Policies in Europe. Economy, Citizenship, Diversity*. Waxmann, Μούνστερ 2007, σσ.131-146.

Keating, A., Kerr, D., Lopes, J. *Embedding Citizenship education in secondary schools in England (2002-2008). CELS 7th annual report. DCSF research report 712*. London: DCSF, 2009.

Kiwan, D. *Education for Inclusive Citizenship*. Abingdon, Routledge, 2008.

Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη Γ. (επιμ.), *Η Δημοκρατία, ο Πολίτης και οι «άλλοι»*, Αθήνα: Gutenberg 2005

Κοσσυβάκη Φ., *Κριτική Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Κριτική προσέγγιση της διδακτικής πράξης*, Αθήνα, Gutenberg 2002.

Κουζέλης Γ., *Ενάντια στα Φαινόμενα: Για μια Προσέγγιση της Διδακτικής των Κοινωνικών Επιστημών*, Αθήνα: Κάπολα Κων. Παγώνα Εκδόσεις - Εκθέσεις - Μελέτες, 2005.

Κουζέλης Γ., *Από τον Βιωματικό στον Επιστημονικό Κόσμο: Ζητήματα Κοινωνικής Αναπαραγωγικής της Γνώσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε., 1992.

Κουζέλης Γ., Ψυχοπαίδης Κ., *Επιστημολογία των Κοινωνικών Επιστημών*, Κείμενα, Αθήνα: Νήσος, 1996.

Levstik L. S. & C. A. Tyson (Eds.), *Handbook of research in social studies education* New York: Routledge, 2008.

Πετρονικολός Λ., Ευρωπαϊκή ταυτότητα και παιδεία του πολίτη: Η περίπτωση της Ελλάδας, *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση*, τ.2, Απρίλιος 2004, σσ. 95-126.

Kuhn M. (επιμ.), *Who is the European? – A new global player?*, Peter Lang, Νέα Υόρκη 2007.

Kymlicka W., *Multicultural Citizenship: a Liberal Theory of Minority Rights*, Clarendon Press, Οξφόρδη 1995.

Kymlicka W., *Η πολιτική φιλοσοφία της εποχής μας Μια εισαγωγή*, Αθήνα: Πόλις, 2005.

Ματσαγγούρας Η., *Η εξέλιξη της διδακτικής. Επιστημολογική θεώρηση*, Αθήνα: Gutenberg, 1995.

Ματσαγγούρας, Η.Γ., Τόμ. Ι, *Θεωρία της Διδασκαλίας. Η Προσωπική Θεωρία ως πλαίσιο στοχαστικο-κριτικής ανάλυσης* (Πρόλ. Huber G.L.), Τόμ. ΙΙ, *Στρατηγικές Διδασκαλίας. Από την πληροφόρηση στην κριτική σκέψη* (πρόλ. Ashman A.), Αθήνα: Gutenberg, 1998.

Ματσαγγούρας, Η.Γ., *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση. Για το καθημερινό σχολείο και για τα Περιβαλλοντικά, τα Πολιτιστικά και τα Ευρωπαϊκής Συνεργασίας Προγράμματα*, Αθήνα: Γρηγόρης, 2003.

Μούτσιος Σ., Η «κρίση της δημοκρατίας» η εκπαιδευτική πολιτική στην Ευρώπη και η αγωγή του πολίτη, *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση*, τ.10, Απρίλιος 2008, σσ. 62-94.

Μπάλιας Σ., (επιμ.), *Ενεργός πολίτης και Εκπαίδευση*, Αθήνα: Παπαζήσης, 2008.

Ομάδα Εργασίας, *Τρόποι Σκέψης και Βασικές Έννοιες της Κοινωνιολογίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε., 1997.

Πετρονικολός Λ., Ευρωπαϊκή ταυτότητα και παιδεία του πολίτη: Η περίπτωση της Ελλάδας, *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση*, τ.2, Απρίλιος 2004, σσ. 95-126.

Parker W. C. (Ed.), *Social studies today: Research and practice*. New York: Routledge, 2010.

Raveaud M., *De l'enfant au citoyen*, Paris: PUF, 2006.

Ross, A., *A European Education: citizenship, identities and young people*, European issues in children's identity and citizenship, τ.8, Trentham Books, Στόουκ ον Τρεντ 2008.

Ross A. (eds) *Reflecting on Identities: Research, Practice and innovation*. London: London Metropolitan University, 2008.

Sander W. (επιμ.), *Handbuch politische Bildung*, Bundeszentrale für politische Bildung, Βόννη 2007.

Steiner-Khamsi G., Torney-Purta J., Schwille J., *New Paradigms and Recurring Paradoxes in Education for Citizenship: An International Comparison*, JAI Elsevier Science, 2002.

Τάτσης Ν., *Η Διδασκαλία της Κοινωνιολογικής Θεωρίας*, Αθήνα: Γ. Δαρδανός - Κ. Δαρδανός Ο.Ε., 1986.

Weber M., *Η μεθοδολογία των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα: Παπαζήσης χ.χ.

Χυπας C., (sous la dir.), *Les citoyennetés scolaires*, Paris: PUF, 2003.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ & ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

*Το σχέδιο αυτό το ετοίμασε η Ακριβή Γεωργούση
και επιμελήθηκε η Δέσποινα Καρακατσάνη*

Θέμα: Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής μεταναστών από τη δεκαετία του 1990 μέχρι σήμερα

Γνωστικό αντικείμενο του σχεδίου εργασίας: Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου: Ευρωπαϊκή Ένωση, διεθνής κοινότητα, παγκόσμια οικονομία.

Γενικός σκοπός: Σκοπός του σχεδίου διδασκαλίας είναι οι μαθητές να γνωρίσουν και να κατανοήσουν το φαινόμενο της μετανάστευσης, να εξετάσουν τις κοινωνικοπολιτικές του διαστάσεις και να συναισθανθούν τα προβλήματα των μεταναστών και της ελληνικής κοινωνίας.

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές: Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή Γ' Γυμνασίου, αλλά και Οικιακή Οικονομία Α'-Β' Γυμνασίου, Γεωγραφία Α'-Β' Γυμνασίου.

Ειδικό Στόχοι του μαθήματος

Γνωρίζοντας & κατανοώντας

- * Να προσεγγίσουν την έννοια της μετανάστευσης
- * Να κατανοήσουν τις κοινωνικές αντιλήψεις που υπάρχουν στην κοινωνία για τον μετανάστη και γενικά για τον «ξένο».

- * Να αντιληφθούν τις αιτίες του μεγάλου μεταναστευτικού ρεύματος σήμερα.
- * Να κατανοήσουν τη διαχρονικότητα της μετακίνησης των λαών
- * Να μπορούν να διακρίνουν τις ομοιότητες και τις διαφορές της μετανάστευσης σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.

Ερευνώντας & εντοπίζοντας

- * Να καλλιεργήσουν την κριτική σκέψη τους ερευνώντας τις αιτίες της μετανάστευσης.
- * Να συλλέξουν στοιχεία για την μετανάστευση των Ελλήνων τον 20ο αι.
- * Να διερευνήσουν τις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές, συνθήκες που επικρατούν στις χώρες των μεταναστών.
- * Να κατανοήσουν τη διαφορετικότητα του μετανάστη από τον πρόσφυγα.
- * Να εντοπίσουν τα βασικά στοιχεία της μετανάστευσης στο παρελθόν και να συγκρίνουν με αυτά που ισχύουν σήμερα.

Επικοινωνώντας & συνεργαζόμενοι με άλλους

- * Να συνεργαστούν με τους συμμαθητές τους, για να σχεδιάσουν και να οργανώσουν ομαδικά μια σκηνή- θεατρικό δρώμενο με θέμα τον πρόσφυγα.
- * Να επικοινωνήσουν (σε επίπεδο ενσυναίσθησης) με τους συμμαθητές τους για να αντιληφθούν τι σημαίνει προσφυγιά.
- * Να σχεδιάσουν και να οργανώσουν ομαδικά μια σκηνή-θεατρικό δρώμενο με θέμα τον πρόσφυγα.

Συνδέοντας με τη ζωή

- * Να συνδέσουν τη μετανάστευση των Ελλήνων τον 20ο αι προς τις χώρες της Ευρώπης, στην Αμερική και την Αυστραλία με αυτή των ξένων προς την Ελλάδα.
- * Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στον «ξένο».

Προτεινόμενη Εκπαιδευτική μέθοδος

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ είναι αναγκαία και επιβεβλημένη. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ανατρέξει στο διαδίκτυο κατά την προετοιμασία της διδασκαλίας του προκειμένου να βρει υλικό για την ενότητα που ετοιμάζει. Επειδή η διδασκαλία της μετανάστευσης αφορά ένα ζήτημα σε εξέλιξη, καθημερινά προκύπτουν νέα στοιχεία για τα οποία ο εκπαιδευτικός καλείται συνεχώς να ενημερώνεται.

Εκπαιδευτικές τεχνικές που αξιοποιούνται στο πλαίσιο αυτού του σεναρίου-σχεδίου διδασκαλίας:

- ✓ Ερωτήσεις – Απαντήσεις
- ✓ Ομαδική Εργασία
- ✓ Θεατρικό παιχνίδι – παιχνίδι ρόλων
- ✓ Συζήτηση

Εκτιμώμενη διάρκεια : Η διάρκεια του σχεδίου είναι 4-5 διδακτικές ώρες.

Ανάπτυξη σχεδίου μαθήματος

Γενική περιγραφή

Θέμα: Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής μεταναστών

Φάσεις διδασκαλίας

Α΄ φάση διδασκαλίας (1^η διδακτική ώρα):

Αφόρμηση: Δεν υπάρχει ελληνική οικογένεια που να μην έχει μετανάστες συγγενείς. Αυτό αποτελεί και το έναυσμα για την διδασκαλία του μαθήματος. Γίνεται αναφορά στους Έλληνες που μετανάστευσαν στις αρχές του 20^{ου} αι προς την Αμερική ,την Αυστραλία και την Ευρώπη . Μιλάμε για το μεταναστευτικό πρόβλημα που υπάρχει σήμερα στη χώρα μας και κλείνουμε με το τι ακούγεται σήμερα για τους πτυχιούχους νέους της χώρας μας που καλούνται να φύγουν για άλλες χώρες λόγω της οικονομικής κρίσης.

Στις σχολικές τάξεις συνυπάρχουν Έλληνες και ξένοι μαθητές. Ο εκπαιδευτικός αφήνει τους μαθητές ελεύθερους να μιλήσουν και να διηγηθούν και προσωπικές τους ιστορίες αν επιθυμούν.

Στη συνέχεια προβάλλει την ταινία του Τσάρλι Τσάπλιν « **Ο μετανάστης**» (διάρκεια 15 λεπτά) . Πρόκειται για την πρώτη ταινία που θίγει το θέμα της Μετανάστευσης και η οποία αν και γυρίστηκε το 1917 είναι το ίδιο επίκαιρη.

Μοιράζει το φύλλο εργασίας 1 με ερωτήματα για την ταινία ώστε να γίνει ξεκάθαρο ότι η μετανάστευση δεν είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο.

Οι μαθητές συνειδητοποιούν ότι η ιστορία του ανθρώπου συνδέεται με την μετακίνηση των λαών.

Β΄ φάση διδασκαλίας (2^η διδακτική ώρα):

Στη συνέχεια με τη βοήθεια των **χαρτών ή του διαδικτύου** οι μαθητές παρακολουθούν τις διαδρομές των σύγχρονων μεταναστών. Γίνεται ορατό ότι πρόκειται για διαφορετικές ομάδες πληθυσμού με κοινά και διαφορετικά

χαρακτηριστικά. Εδώ οι μαθητές πρέπει να δουν ότι η εισροή μεταναστών στη χώρα μας ξεκίνησε το 1990 κυρίως από χώρες των Βαλκανίων (Αλβανία, Βουλγαρία και χώρες της πρώην ανατολικής Ευρώπης) . Περιγράφεται το πολιτικό καθεστώς στο οποίο ζούσαν οι λαοί της ανατολικής Ευρώπης και οι λόγοι που οδήγησαν στην **Πτώση του Τείχους του Βερολίνου** -στο τέλος της σοσιαλιστικής δημοκρατίας .

Ο εκπαιδευτικός οδηγεί τους μαθητές στο δικτυακό τόπο για την Πτώση του Τείχους του Βερολίνου και αφήνει τους μαθητές του να ανακαλύψουν το διαφορετικό μοντέλο ζωής που ζούσαν οι λαοί της ανατολικής Ευρώπης. Τέλος, συζητούν τις συνέπειες που είχε για τους λαούς η πολιτική αλλαγή και γιατί άνθρωποι αναγκάστηκαν να αφήσουν τον τόπο τους και να οδηγηθούν ως μετανάστες στις γειτονικές χώρες της Ευρώπης.

Εδώ πρέπει να ξεκαθαριστεί το διαφορετικό μοντέλο ζωής στο δυτικό κόσμο της Ευρώπης και το τι πίστευαν οι λαοί της ανατολικής Ευρώπης για τη Δύση.

Γ' φάση διδασκαλίας (3η διδακτική ώρα):

Ο εκπαιδευτικός ελέγχει αν έχει αφομοιωθεί η γνώση με ερωτήσεις στις οποίες συμμετέχουν όλοι οι μαθητές.

Εάν έχει αφομοιωθεί η νέα γνώση είναι όλοι έτοιμοι να προχωρήσουν στη διαφορά του **μετανάστη** από τον **πρόσφυγα**.

Την δεκαετία 2000 ένα νέο μεταναστευτικό κύμα κατακλύζει την Ευρώπη μέσα από το πέρασμα της Ελλάδας. Άνθρωποι από τις χώρες της Ασίας και της Αφρικής ξεκινούν για το μεγάλο ταξίδι φυγής προς τον αναπτυγμένο κόσμο. Πρόκειται για ένα κόσμο που έρχεται από πολύ μακριά ...Δεν πρόκειται για τους μετανάστες της δεκαετίας του '90 αλλά για ένα κόσμο με διαφορετική κουλτούρα και πολιτισμό, ο οποίος μετακινείται προς τη Δύση ως πρόσφυγας.

(Εδώ πρέπει να αναφέρουμε ότι υπάρχει το εκπαιδευτικό υλικό της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, «**Δεν είναι μόνο αριθμοί**» το οποίο βοηθά στην διευκρίνιση αυτών των όρων. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να χρησιμοποιεί υλικό που θεωρείται έγκυρο και σημαντικό και το οποίο βοηθά στην περαιτέρω αφομοίωση της γνώσης)

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι μαθητές μπορούν να πλοηγηθούν και στην ιστοσελίδα www.taxidifygis.org.cy και να πληροφορηθούν ή να παίξουν το παιχνίδι του πρόσφυγα.

Εξετάζεται το ζήτημα του **ασύλου**.

Δ' φάση διδασκαλίας (4η διδακτική ώρα):

Στην τελευταία διδακτική ώρα οι μαθητές και ο εκπαιδευτικός καλούνται να ανιχνεύσουν ποιες είναι οι απόψεις των πολιτών για τους «ξένους». Ακούγονται οι απόψεις όλων και δίνεται η δυνατότητα μέσα από άρθρα του τύπου να προβληθούν οι θέσεις των πολιτικών κομμάτων και να καταγραφεί η επίσημη θέση της πολιτείας. Πρέπει να γίνει αναφορά στη **Σύμβαση της Γενεύης 1951 του ΟΗΕ**, στους νόμους που ισχύουν στην Ε.Ε και στη χώρα μας.

Σημειώνεται ποια είναι η σημερινή κατάσταση της χώρας μας και τα προβλήματα που έχουν προκύψει με τους **πρόσφυγες**. Οι μαθητές πρέπει να αντιληφθούν γιατί η χώρα μας αποτελεί πέρασμα για την Ευρώπη και για ποιους λόγους οι πρόσφυγες έχουν εγκλωβιστεί εδώ. **(Δουβλίνο2)**.

Κυριότερες-διδακτικές μέθοδοι-τεχνικές

Η παραπάνω πρόταση διδασκαλίας βασίζεται στο σύνολό της σε περισσότερες της μιας αρχές και θεωρίες μάθησης και διδασκαλίας:

-εμπλουτισμένη διδασκαλία με τη χρήση υπολογιστή και την προβολή κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού, DVD, κινηματογραφική ταινία.

-διδασκαλία μέσα από την τέχνη αφού η προβολή της κινηματογραφικής ταινίας του Τσάρλι Τσάπλιν τους δίνει μια άλλη προσέγγιση της διδασκαλίας και αγγίζει το συναισθηματικό κόσμο τους. Επίσης καλλιεργείται η αισθητική τους και αντιλαμβάνονται ότι η τέχνη συνδέεται με την πραγματική ζωή.

-Μέθοδος project

-Παιχνίδι ρόλων

-Διαθεματική προσέγγιση

Διδακτικό υλικό

Στην πρώτη φάση της διδασκαλίας αξιοποιούνται τα πολυμέσα για την προβολή της ταινίας **«Ο μετανάστης»**. Ακολουθεί η διδασκαλία για την πτώση του τείχους από τον καθηγητή της ιστορίας (διαθεματική προσέγγιση)

Στην τρίτη φάση της διδασκαλίας οι μαθητές εκτός από το εκπαιδευτικό υλικό της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, **«Δεν είναι μόνο αριθμοί»** μπορεί να παίξουν παιχνίδι εναλλαγής ρόλων ώστε να συναισθανθούν τη θέση του άλλου.

Την τελευταία ώρα οι μαθητές χωρίζονται σε μικρές ομάδες από 4-5 μέλη και εξερευνούν τη νέα γνώση (ομαδοσυνεργατική μέθοδος)

Συγκεκριμένα ο εκπαιδευτικός μοιράζει φύλλο εργασίας στο οποίο ζητά **« Τις θέσεις της Ύπατης αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες και τι ισχύει στην χώρα τους »** ή

«Να διακρίνουν τους πρόσφυγες από τους μετανάστες»

Ακολουθείται η παρακάτω διαδικασία:

-Χωρίζονται σε ομάδες και κάθε ομάδα ορίζει α) τον συντονιστή (συντονίζει την εργασία της ομάδας)β) δυο ερευνητές (αναζητούν πληροφορίες στο διαδίκτυο) γ)ένας διαμεσολαβητής (συγκεντρώνει τις απορίες της ομάδας και απευθύνεται στον καθηγητή) δ) ένας παρουσιαστής (παρουσιάζει στην τάξη το αποτέλεσμα της εργασίας)

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Σύμβαση της Γενεύης 1951

Νομοθεσία που ισχύει στην Ελλάδα και την Ευρώπη

Πρόσφυγας- Μετανάστης

Η ομάδα αναλαμβάνει να βρει στο διαδίκτυο το υλικό της και να το παρουσιάσει στην τάξη.

(Με τον ίδιο τρόπο ο εκπαιδευτικός αναθέτει σε ομάδες μαθητών εργασίες ώστε οι μαθητές να μάθουν να εργάζονται σε ομάδες)

Βιβλιογραφικές πηγές σχεδίου

www.unhcr.gr

ekebi.gr/fakeloi/xenos/index.htm

www.taxidifygis.org.cy

Υλικοτεχνική Υποδομή

Για την υλοποίηση του σεναρίου-σχεδίου διδασκαλίας μπορεί να αξιοποιηθεί έντυπο υλικό από τον τύπο, μαρτυρίες μεταναστών και προσφύγων, λογοτεχνικά κείμενα αλλά και το διαδίκτυο.

Αξιολόγηση

Με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας ο εκπαιδευτικός καλείται να ενισχύσει τις γνώσεις των μαθητών του με μικρές εργασίες, τις οποίες μπορούν να δουλέψουν ατομικά ή συλλογικά. Π.χ.

1. Αναζητήστε στο οικογενειακό σας περιβάλλον άτομα που μετανάστευσαν και καταγράψτε τις εμπειρίες τους.
2. Ποιες είναι οι απόψεις των μεταναστών για τους πρόσφυγες που έχουν έρθει στη χώρα μας. Ζητήστε από φίλους σας –συμμαθητές σας μετανάστες να πουν τη γνώμη τους.

3. Γιατί η Ελλάδα αν και έχει αποδεχθεί τη Σύμβαση των Η.Ε για τους πρόσφυγες δεν τους παραχωρεί εύκολα άσυλο;

4. Τι ελκύει τους μετανάστες και τους πρόσφυγες στην Ευρώπη; Πως παρουσιάζεται η Ευρώπη στα ΜΜΕ και πως συγκρίνεται με τον υπόλοιπο κόσμο;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

Ο ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ του Τσάρλι Τσάπλιν

Ο Μετανάστης του Τσάρλι Τσάπλιν γυρίστηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, περίπου γύρω στο 1917. Εκτυλίσσεται κυρίως σε ένα επιβατικό πλοίο και σε ένα εστιατόριο. Θίγει, σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα (20 λεπτά), το θέμα των χιλιάδων μεταναστών που ταξιδεύουν κάτω από άθλιες συνθήκες προς τη χώρα της επαγγελίας και τις πρώτες μέρες προσαρμογής τους στην ξένη χώρα. Είναι η πρώτη ταινία που θίγει αυτό το πρόβλημα, σε μια εποχή που ο πλούσιος κόσμος επιζητούσε την έλευση μεταναστών ως φθηνό εργατικό δυναμικό. Όμως με πολύ απλό και καθαρό τρόπο ο Τσάπλιν περιγράφει τη μοναξιά του μετανάστη, τον άθλιο και περιφρονητικό τρόπο που τον αντιμετωπίζουν οι άλλοι καθώς και την ανάγκη που έχει για επιβίωση κάτω από τις όποιες αντιξοότητες.

Με μια σύντομη, ολιγόλεπτη ταινία ο εκπαιδευτικός καλείται να θίξει ένα καίριο και μεγάλο σύγχρονο πρόβλημα, αυτό της μετανάστευσης.

Αφού προετοιμάσει ένα σχέδιο διδασκαλίας και ενημερώσει τους μαθητές για τη σύγχρονη μορφή της μετανάστευσης μπορεί να δει μαζί τους το DVD και να τους μοιράσει ένα σχέδιο εργασίας.

Οι ερωτήσεις που ακολουθούν δίνουν υποδείξεις για τη μελέτη.

Το έργο

Όνομα και εθνικότητα σκηνοθέτη .....

Σε ποια περίοδο αναφέρεται το έργο, σε ποια χώρα .....

Ποια θέματα προσεγγίζει; .....

Σε ποιο είδος κατατάσσεται; .....

Να παρουσιάσετε την ιστορία της ταινίας και την εξέλιξή της σύντομα. ....

Ποιο είναι τα κεντρικά πρόσωπα του έργου; .....

Σήμερα ποια είναι η εικόνα που έχουμε για το μετανάστη; .....

Έχει αλλάξει κάτι σε σχέση με το παρελθόν και αν ναι περιγράψτε το. ....

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

Κείμενο 1

Κ. χ. Μύρης

Δίπτυχο

Η Ναταλία από το Γκάμπροβο οδηγούσε μπουλντόζα, όταν στρωνόταν ο δημόσιος δρόμος που τράβαγε προς το βορρά. Ήξερε πότε η μηχανή χρειαζόταν λάδια, πότε τα φρένα ήταν φυρά και θελαν σφίξιμο μ' ένα γαλλικό κλειδί νούμερο 3, πότε είχαν τα τακάκια φαγωθεί.

Συχνά τις Κυριακές έβαζε στο πίσω κάθισμα της μπουλντόζας το γιό της και τραβούσαν κατά την εξοχή. Στρώναν μέσα στους κατακόκκινους ροδώνες ένα ριγέ τραπεζομάντηλο, ανοίγαν μια κονσέρβα με ροσμπίφ, κόβανε με τα χέρια φρέσκο ψωμί και τρώγαν. Ο γιός έπινε λεμονάδα, η Ναταλία σλιμονβίτσα, οινόπνευμα καθαρό. Το βράδυ γύριζαν αργά στο σπίτι.

Η Ναταλία από το Γκάμπροβο έχει δέκα χρόνια στην Αθήνα. Δέκα χρόνια δεν έχει δει το γιό της, παλικάρι σωστό πια. Φροντίζει ένα κατάκοιτο παππού, γνωρίζει με ακρίβεια πως λειτουργεί το πιεσόμετρο, πόσες σταγόνες πέφτουν στο λεπτό απ' τον ορρό, πόσα χαπάκια ο παππούς πρέπει να πάρει πρωί, μεσημέρι, βράδυ. Τα στιβαρά της χέρια που κουμαντάριζαν με μαεστρία την μπουλντόζα δυο και τρεις φορές το μέρα, σηκώνουν τον παππού απ' το κρεβάτι μήπως ανοίξει το δέρμα του από την κατάκλιση. Με λεπτούς χειρισμούς, απολυμαίνει τον καθετήρα και, κάθε Κυριακή, κατηφορίζει στην Ομόνοια, βρίσκει τον οδηγό του πούλμαν που πάει στο Γκάμπροβο και στέλνει σ'ένα φάκελο κλειστό όλο το βδομαδιάτικο στο γιό της. Γυρίζοντας ανάβει ένα κερί στον Άγιο Θεράποντα και, κάνοντας αργά –αργά τον σταυρό της, σιωπηλά προσεύχεται να δώσει ο θεός να μην πεθάνει ο γέρος.

(Γκάμπροβο= Πόλη της Βουλγαρίας)

(δημοσιευμένο στο περιοδικό Λέξη)

Κείμενο 2 « Τα εμβάσματα των μεταναστών»

Από το 1890 μέχρι το 1920 συγκεκριμένα ήταν το πρώτο μεγάλο κύμα φυγής για εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες, που έσπευσαν να αναζητήσουν την ευκαιρία για μία καλύτερη ζωή στην Αμερική. Τα εμβάσματα ήταν η οικονομική ανάσα, που μαζί με το ναυτιλιακό συνάλλαγμα έσωσαν τη χώρα από την οικονομική κατάρρευση εκείνη την εποχή. Το ίδιο σκηνικό επαναλήφθηκε από τα μέσα της δεκαετίας του '60 έως και '80 με προορισμό αυτή τη φορά τις χώρες της πρώην Δυτικής Ευρώπης. Οι εργασίες των περισσότερων Ελλήνων μεταναστών ήταν εργασίες χειρωνακτικές. Πολλοί από αυτούς δούλευαν κάτω από καθεστώς

«μαύρης εργασίας», ωστόσο πάντα κάτι περίσσευε για τα εμβάσματα που έφευγαν κάθε μήνα για την πατρίδα. Κάπως έτσι άρχισε να ξανακτίζεται η καθημαγμένη από τον εμφύλιο Ελλάδα. Με τις οικονομίες των μεταναστών που επανέκαμψαν άνθισε και πάλι η οικοδομή και... άνοιξαν και πάλι οι δουλειές στο εμπόριο και τη βιοτεχνία.

Αφού διαβάσετε τα κείμενα απαντήστε στις επόμενες ερωτήσεις

- 1) *Για ποιους λόγους η Ναταλία από το Γκάμπροβο βρέθηκε στην Αθήνα;*
- 2) *Τι πληροφορίες μπορούμε να αντλήσουμε από το κείμενο για την αλλαγή των κοινωνικών-οικογενειακών συνθηκών στην Ελλάδα μετά από την έλευση των μεταναστών.*
- 3) *Μπορείτε να συγκρίνετε τα δυο κείμενα για τις επιπτώσεις που έχει στην οικονομική ζωή των χωρών η μετανάστευση;*

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3

α) Από το Εγχειρίδιο Δασκάλου « **Δεν είναι μόνο αριθμοί**» (υπάρχει αναρτημένο στο διαδίκτυο) ο εκπαιδευτικός επιλέγει όποια δραστηριότητα θεωρεί ότι είναι κατάλληλη για το θέμα που εξετάζει ανάλογα με το επίπεδο της τάξης του.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τη δραστηριότητα «**Ασυνόδευτοι ανήλικοι**», στην οποία θίγεται το θέμα της μετανάστευσης ανηλίκων.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4

-1-Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948) στο άρθρο 14 αναφέρει ότι:

« Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες»

-2- Με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 στο άρθρο 33 καθιερώνεται η αρχή της μη επαναπροώθησης

σε χώρα όπου απειλείται η ζωή ή ελευθερία του αιτούντος ασύλου.

-3-Το Σύνταγμά μας στο άρθρο 2 παρ.1 αναφέρει « Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας»

Επίσης στο **άρθρο 5 παρ.2** « Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους , χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο.

Απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας.

-4-Ο χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1950) διασφαλίζει το δικαίωμα στο άσυλο και τονίζει την αρχή της μη απέλασης και την απαγόρευση κάθε είδους διακρίσεων εντός της Ε.Ε.

-5- Η Συνθήκη Σέγκεν (1996) επιτρέπει την ελεύθερη μετακίνηση πολιτών της Ε.Ε. και αλλοδαπών και μαζί με τη Σύμβαση του Δουβλίνου (1990) δίνει τη δυνατότητα για άσυλο μόνο σ'ένα κράτος.

-6- Νέος κανονισμός Δουβλίνο 2 (2002)

Σύμφωνα με τον κανονισμό του Δουβλίνου, τα κράτη μέλη οφείλουν να προσδιορίσουν το κράτος μέλος που είναι υπεύθυνο για την εξέταση μιας αίτησης ασύλου που υποβλήθηκε εντός της επικρατείας τους, στη βάση αντικειμενικών και ιεραρχημένων κριτηρίων. Το σύστημα αποσκοπεί στην αποφυγή του φαινομένου της αναζήτησης του ευνοϊκότερου κράτους υποδοχής και, συγχρόνως, στην παροχή εγγύησης ότι η περίπτωση κάθε αιτούντος άσυλο θα εξετάζεται από ένα και μόνο κράτος μέλος. η ανάλυση των κριτηρίων του κανονισμού υποδεικνύει ένα άλλο κράτος μέλος ως υπεύθυνο, από αυτό το τελευταίο ζητείται να «αναλάβει» τον αιτούντα άσυλο και κατά συνέπεια να εξετάσει το αίτημά του. Στην περίπτωση κατά την οποία το εν λόγω κράτος αναγνωρίσει την αρμοδιότητα του, το πρώτο κράτος μέλος οφείλει να εξασφαλίσει τη μεταφορά του αιτούντος άσυλο μέχρι αυτό.

Μια άλλη περίπτωση είναι εκείνη κατά την οποία, εάν ένα κράτος μέλος έχει ήδη εξετάσει ή έχει αρχίσει την εξέταση μιας αίτησης παροχής ασύλου, μπορεί να του ζητηθεί να «αναλάβει εκ νέου» τον αιτούντα άσυλο που βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος χωρίς να έχει λάβει την άδειά του για τούτο.

Το κράτος μέλος που είναι υπεύθυνο και στο οποίο μεταφέρεται ο αιτών θα πρέπει λοιπόν να ολοκληρώσει την εξέταση του αιτήματος.

Ερωτήσεις

1. Αφού διαβάσετε τις βασικές αρχές που αφορούν τα δικαιώματα του ανθρώπου και τους νόμους για την προστασία των αλλοδαπών μπορείτε να κάνετε ένα δικό σας Συμβόλαιο που να αναφέρετε στην προστασία των ανήλικων μεταναστών. Συμβουλευτείτε και τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού.

2. Αφού μελετήσετε τους νόμους που ισχύουν για τους αιτούντες άσυλο συζητήστε στην τάξη σας τους λόγους που έχει αυξηθεί ο αριθμός των προσφύγων στη χώρα μας.

Έχοντας ολοκληρώσει την διδασκαλία της ενότητας για τη μετανάστευση μπορούμε να ζητήσουμε από τους μαθητές μας να αξιολογήσουν το σενάριο διδασκαλίας μας με τέτοιο τρόπο ώστε να φανεί αν οι ίδιοι άλλαξαν τις παγιωμένες απόψεις τους για τους μετανάστες-πρόσφυγες.

Επειδή τα τελευταία χρόνια η αύξηση του αριθμού των προσφύγων δημιουργεί πρόβλημα στην ελληνική κοινωνία θα ωφελούσε να αναφερθούμε και στα φαινόμενα βίας που εμφανίζονται και από τις δυο πλευρές.

Πίνακας Αξιολόγησης Σχεδίου Μαθήματος

Επιλέξτε μία από τις τρεις βαθμολογίες (με την αντίστοιχη περιγραφή), η οποία θεωρείτε ότι χαρακτηρίζει τα επιμέρους στοιχεία του σχεδίου μαθήματος που υλοποιήσατε.

	Κριτήρια	Βαθμολογία / Περιγραφή		
		1	2	3
1	Η περιγραφή του σχεδίου μαθήματος:	Ενισχύει το ρόλο του δασκάλου ως «συνδημιουργού» του διδακτικού του σχεδίου.	Αφήνει περιορισμένα περιθώρια αυτενέργειας του δασκάλου.	Δεν επιτρέπει καμία πρωτοβουλία από το δάσκαλο για τη συνδιαμόρφωση του διδακτικού σχεδίου.
2	Το περιεχόμενο του σχεδίου μαθήματος:	Είναι σαφές και κατανοητό και καλύπτει πλήρως όλους τους στόχους για τη βαθμίδα εκπαίδευσης που προορίζεται.	Παρουσιάζει αδυναμίες, οι οποίες μπορούν να καλυφθούν με επεξηγήσεις ή συμπληρωματικό υλικό.	Έχει σοβαρές αδυναμίες και δεν κρίνεται αξιοποιήσιμο.
3	Οι προτεινόμενες μεθοδολογικές τεχνικές :	Εντάσσονται στις νέες διδακτικές μεθόδους, (π.χ. ανάπτυξη επιχειρηματολογίας, παιχνίδια ρόλων, κ.λπ.) και καλλιεργούν το ομαδικό πνεύμα.	Περιορίζονται σε παραδοσιακές τεχνικές, ερωτήσεων – απαντήσεων, ενώ η εργασία σε ομάδες κρίνεται υποτυπώδης.	Δεν υποστηρίζεται ευρεία επιλογή νέων διδακτικών μεθόδων.
4	Οι προτεινόμενες δραστηριότητες :	Εξυπηρετούν πλήρως τους σκοπούς και τους στόχους του σχεδίου μαθήματος και προσελκύουν το ενδιαφέρον των μαθητών.	Παρουσιάζουν σχετική αναντιστοιχία με τους στόχους του σχεδίου μαθήματος, η οποία ωστόσο μπορεί να καλυφθεί με συμπληρωματικές δραστηριότητες.	Δεν προσφέρονται για επίτευξη των στόχων του μαθήματος.
5	Τα προτεινόμενα φύλλα εργασίας :	Υποστηρίζουν πλήρως τις δραστηριότητες του σχεδίου μαθήματος.	Υποστηρίζουν μερικώς τις δραστηριότητες του σχεδίου μαθήματος (π.χ. αναφέρονται σε ένα μέρος μόνο της στοχοθεσίας που επιδιώκεται με αυτές).	Δεν προσφέρονται για την υποστήριξη των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων.

6	Το προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό:	Υποστηρίζει επαρκώς τη στοχοθεσία του σχεδίου μαθήματος και είναι κατάλληλο για τη βαθμίδα εκπαίδευσης που προτείνεται.	Παρουσιάζει ελλείψεις ως προς τη στοχοθεσία του σχεδίου μαθήματος ή/ και δεν είναι κατάλληλο για τη βαθμίδα εκπαίδευσης που προτείνεται.	Είναι ασύμβατο με τη στοχοθεσία του μαθήματος και δεν κρίνεται αξιοποιήσιμο.
7	Ο προβλεπόμενος διδακτικός χρόνος:	Επαρκεί για την υλοποίηση όλων των δραστηριοτήτων του σχεδίου μαθήματος.	Επαρκεί για την υλοποίηση μέρους των δραστηριοτήτων του σχεδίου μαθήματος.	Δεν επαρκεί για την κάλυψη των δραστηριοτήτων, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι του σχεδίου μαθήματος.
8	Προτείνετε ιδέες εμπλουτισμού /αλλαγής/βελτίωσης του σχεδίου μαθήματος			
9	Προτείνετε ιδέες εμπλουτισμού του εκπαιδευτικού υλικού			